

Regionalna geografija Afrike

5.

Stanovništvo i tipovi naselja u Africi

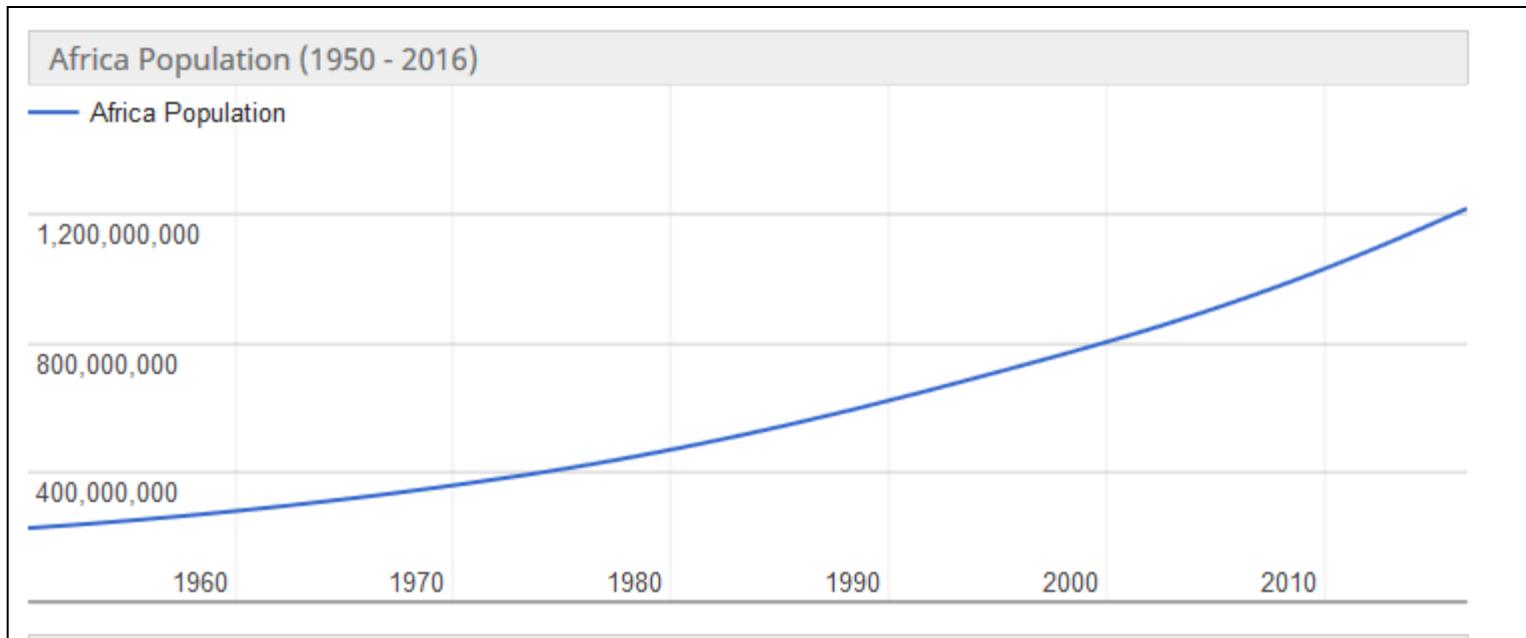
Osnovna obilježja

- Afrika je drugi kontinent i po veličini i po broju stanovnika, no tri puta je slabije naseljena od Azije.
- Procjenjuje se da u Africi živi nešto više od 1 100 000 000 st. (oko 16 % svjetskog st.)
- Gustoća naseljenosti: 36 st./km².
- Urbano: 45 %
- Stopa prirodnog prirasta: 3,0 % (Republika Hrvatska -2,1 %)
- Natalitet: 4,47 %
- Mortalitet: 1,47 %
- Očekivano trajanje života: muškarci 58 g., žene 61 g.
- Oko 65 % aktivnog stanovništva radi u primarnom sektoru.

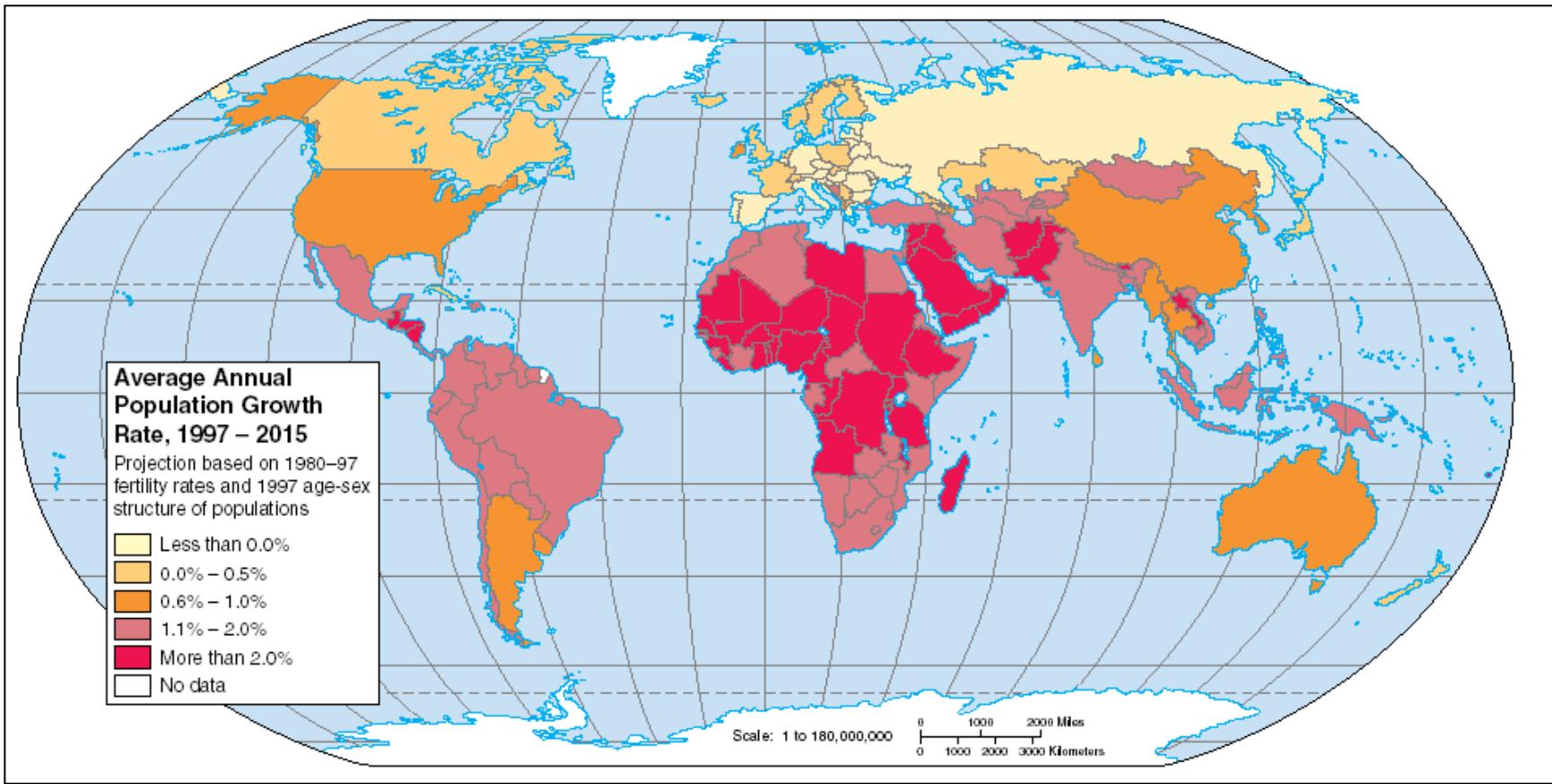
Brz porast i mladost stanovništva

- Unatoč visokoj rodnosti, dugo je raslo sporo zbog visoke smrtnosti (kasne medicinske prevencije) i odvođenja u ropstvo.
- Prirodni prirast je bio oko 1 %, a mortalitet oko 3 – 4 %.
- Veliki problemi zbog kontinuiranog porasta broja stanovnika.
- Porast i dalje visok u Nigeriji, Etiopiji, DR Kongu
- Od najmnogoljudnijih zemalja porast se smanjuje u Egiptu i Maroku (dijelom posljedica ograničenih prirodnih izvora).

- U suvremeno je doba u Africi došlo do smanjenja smrtnosti, a rodnost je još visoka = *Afrika kontinent s najbržim porastom stanovništva*
- Do 1950. stanovništvo Afrike raste znatno sporije nego drugih kontinenata (1650. –1950 g. jedva se udvostručilo)
- Od 1950. do kraja 20. stoljeća stanovništvo se **učetverostručilo!!!**
- Danas ima najbrži porast broja stanovnika (**> 20 mil. ljudi godišnje!**, Kina 1,5 % god. ili oko 16 mil.)

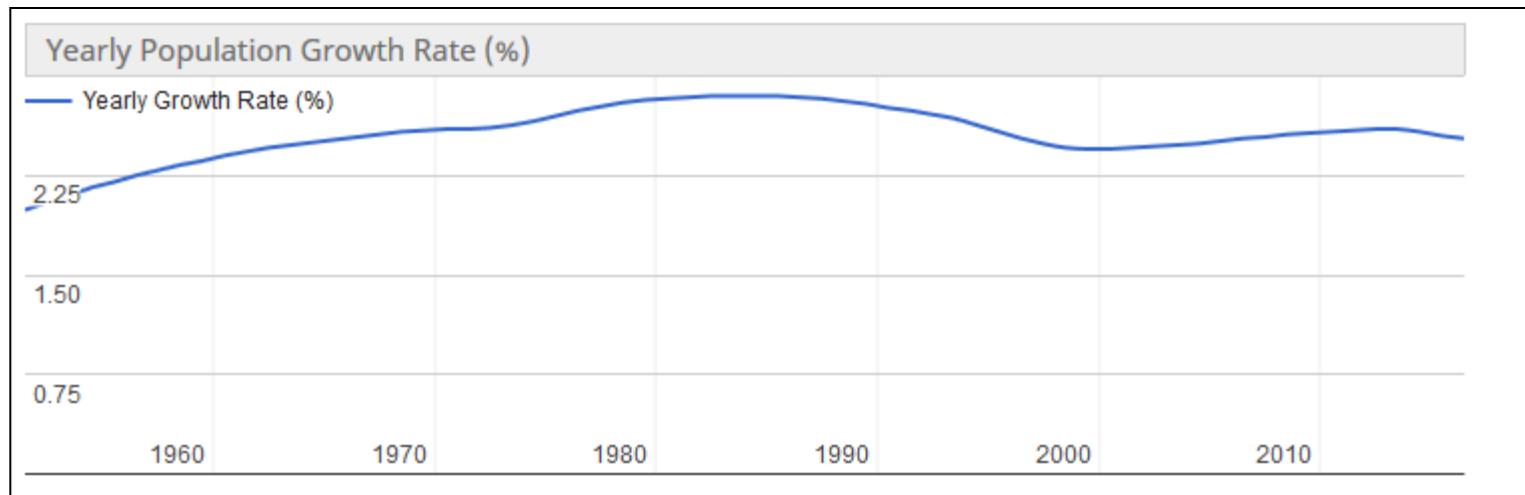
Izvor: <http://www.worldometers.info/world-population/africa-population/>

Prosječna godišnja promjena broja stanovnika u svijetu u razdoblju od 1997. do 2015.

Izvor: <http://pages.uwc.edu/keith.montgomery/Demotrans/demtran.htm>

- Godišnji porast broja stanovnika je i do 3 %
- Godine 2010. Afrika je prešla milijardu st.
- Sredinom 21. stoljeća **1/3 svjetskog stanovništva živjet će u Africi.**

Promjena godišnje stope rasta afričkog stanovništva (u %)

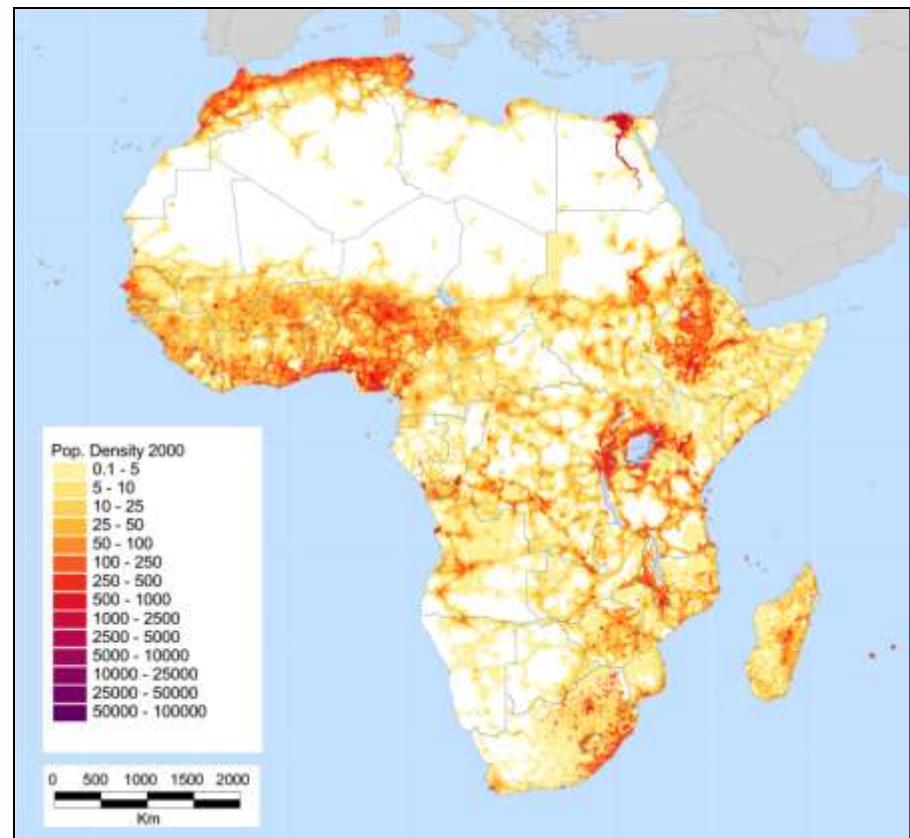
Izvor: <http://www.worldometers.info/world-population/africa-population/>

Gustoća naseljenosti (st./km²) 1950. – 2015.

Godina	Gustoća naseljenosti
1950.	7
1955.	8
1960.	9
1965.	11
1970.	12
1975.	14
1980.	16
1985.	18
1990.	21
1995.	24
2000.	27
2005.	30
2010.	34
2015.	36

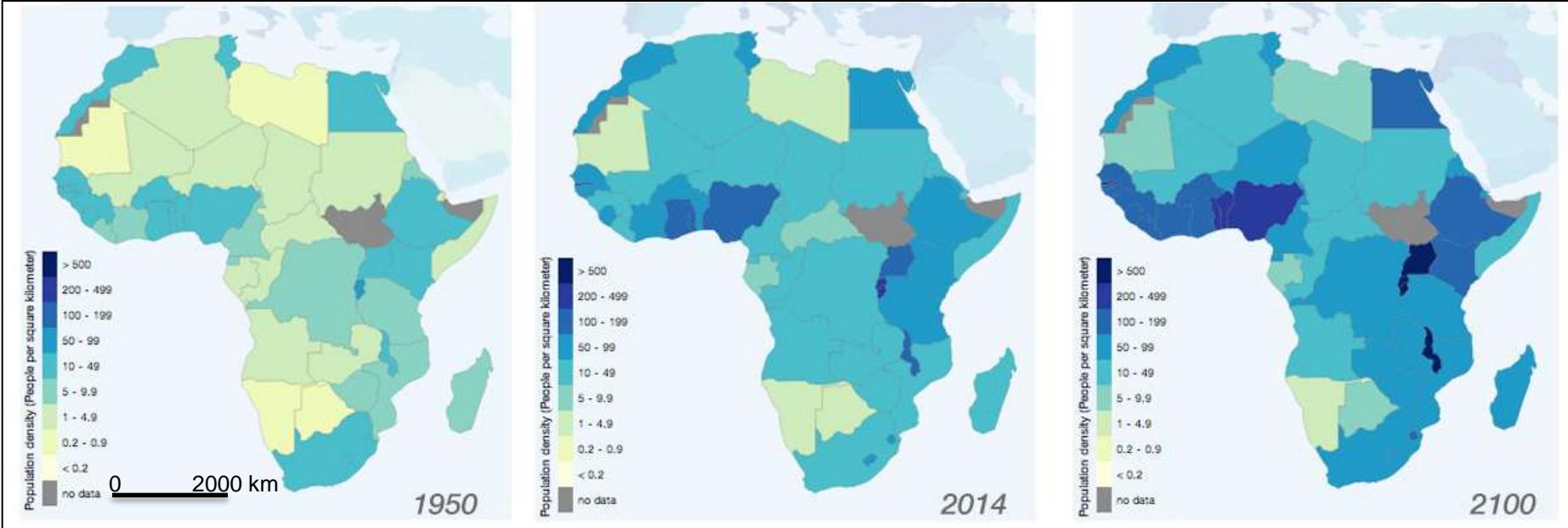
- Afrika u cjelini i pojedine zemlje izrazito su neravnomjerno naseljene, veliki kontrasti.
- Na 3/4 površine gustoća je ispod 10 st./km².
- U Egiptu 99 % st. živi na 3,7 % teritorija gdje su gustoće preko 800 st./km² (slično je u Libiji i Čadu)

- Suha (pustinje) ili močvarna područja (tropske bolesti) smanjuju površine pogodne za naseljavanje.
- Najgušće je naseljen uzak obalni pojas uz Sredozemlje, sjeverno gvinejsko priobalje, doline Nila, Senegala i Nigera, Etiopsko gorje i Jezersko visočje.

Gustoća naseljenosti stanovništva u Africi

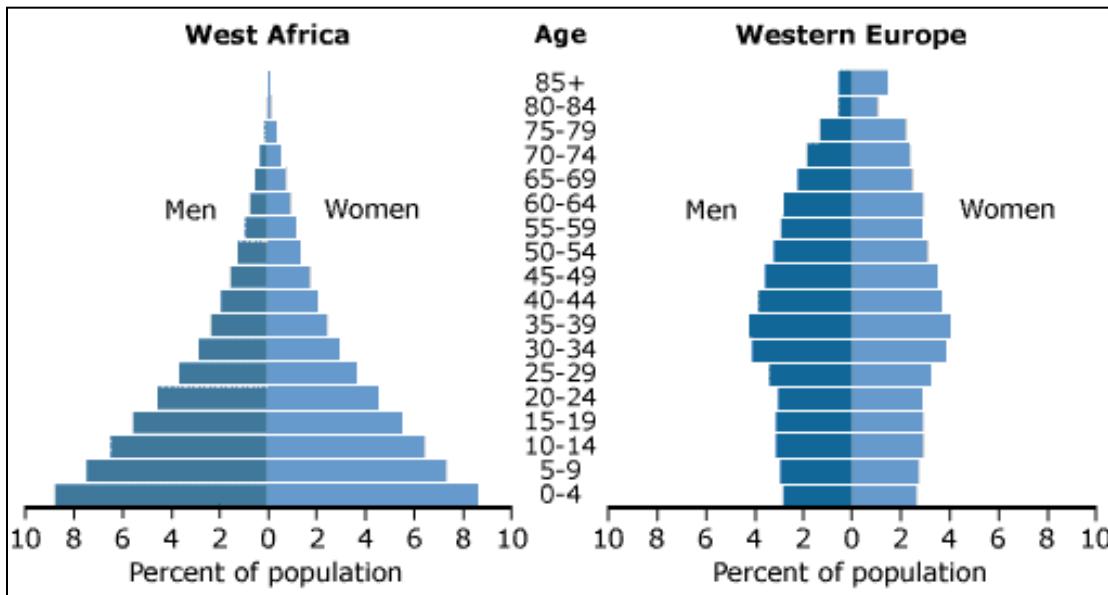
Izvor: <http://www.worldometers.info/world-population/africa-population/>

Izvor: <http://www.worldometers.info/world-population/africa-population/>

- Mikroposjedi i državice: Melilla 6430 st./km² i Ceuta 4500 st./km²
- Mayotte 641 st./km², Mauricius 624 st./km²
- Ruanda 440 st./km², Burundi 401 st./km²
- Nigerija 197 st./km², Uganda 165 st./km², Gana 113 st./km², Egipat 91 st./km²
- Najrjeđe naseljeni: Zapadna Sahara 2,2 st./km², Namibija 3 st./km², Bocvana 3,8 st./km²

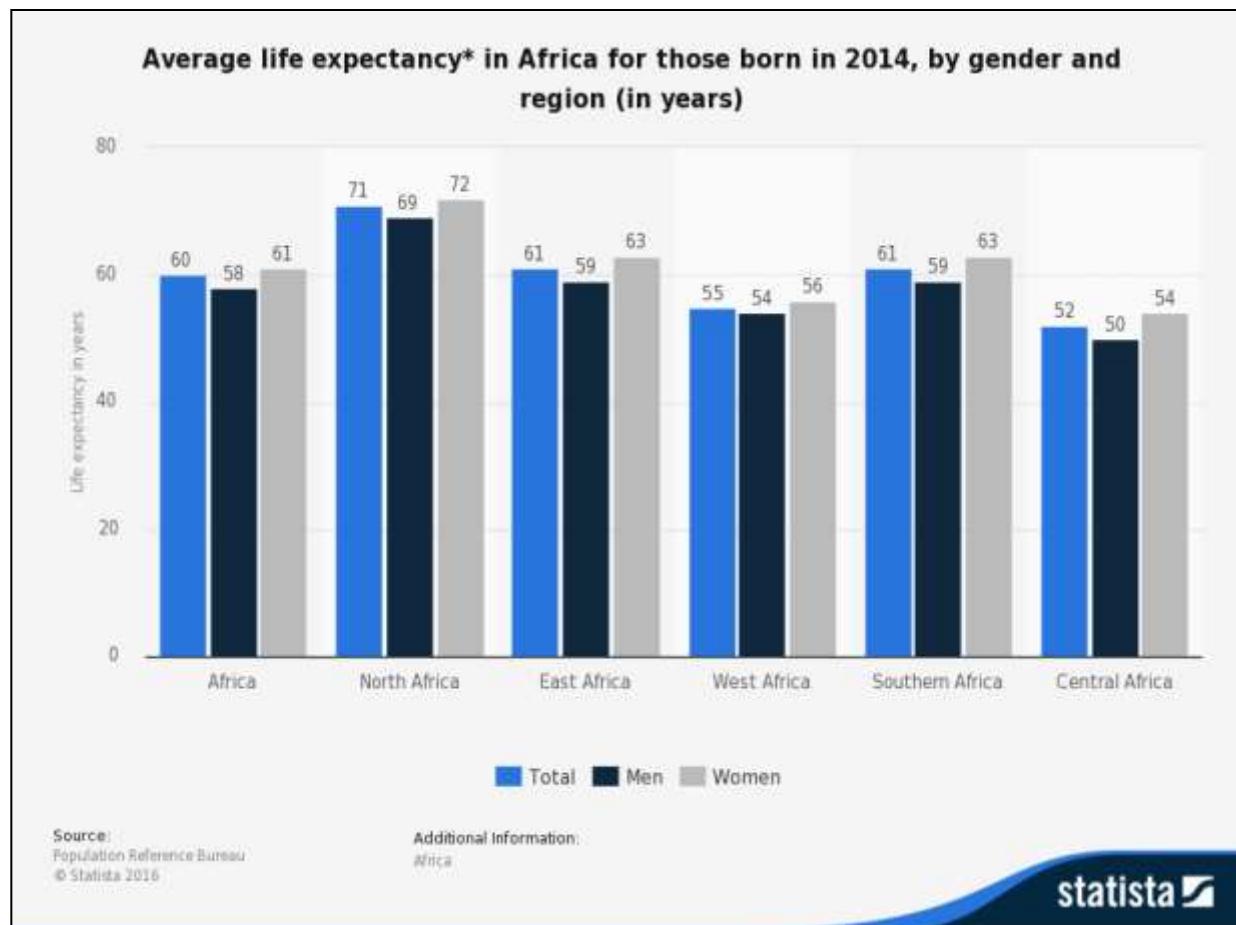
- Ujednačen sastav prema spolu
- Velik udio mladih – zbog visokog prirodnog prirasta i kratkoga životnog vijeka
- U većini zemalja polovicu stanovništva čine mlađi od 18 godina

Usporedba dobno-spolne piramide Zapadne Afrike i zapadne Europe

Izvor: http://healthandrights.ccnmtl.columbia.edu/demography/population_pyramids.html

- Očekivano prosječno trajanje života **60 godina!** (u Europi 78 godina).
- Najniže je u središnjoj Africi.
- Uzroci: zarazne bolesti (AIDS, malarija), neuhranjenost, slaba primarna zdravstvena zaštita.

Izvor: http://healthandrights.ccnmtl.columbia.edu/demography/population_pyramids.html

Ekonomска структура

- Aktivno stanovništvo oko 415 milijuna (manje od 40 % ukupnog broja stanovnika); uglavnom mladi.
- U islamskim zemljama niža stopa aktivnosti žena.
- Najveći dio aktivnog stanovništva zaposlen je u poljoprivredi.
- Krajnji sjever i jug imaju istaknutije i druge djelatnosti (industrija, turizam).
- Zaposlenost vrlo niska, oko 1/3 stope aktivnosti.
- Do sredine 20. st. malobrojni su napuštali domorodačka naselja i način života.
- Kretanja (selidbe), inovacije, pojava različitih oblika privrede, urbanizacija, napuštanje sela.
- Migracije: selo – grad, unutrašnjost – obala, pustinja – plodniji predjeli.

Rasni i narodnosni sastav pučanstva

- Bijela rasa:
 - Semiti
 - Hamiti
 - potomci Europljana
- Crna rasa:
 - Sudanidi
 - Bantuidi
 - Khoi, San, Pigmeji
- Žuta rasa:
 - Malajo-polinezijci

Glavne skupine stanovništva

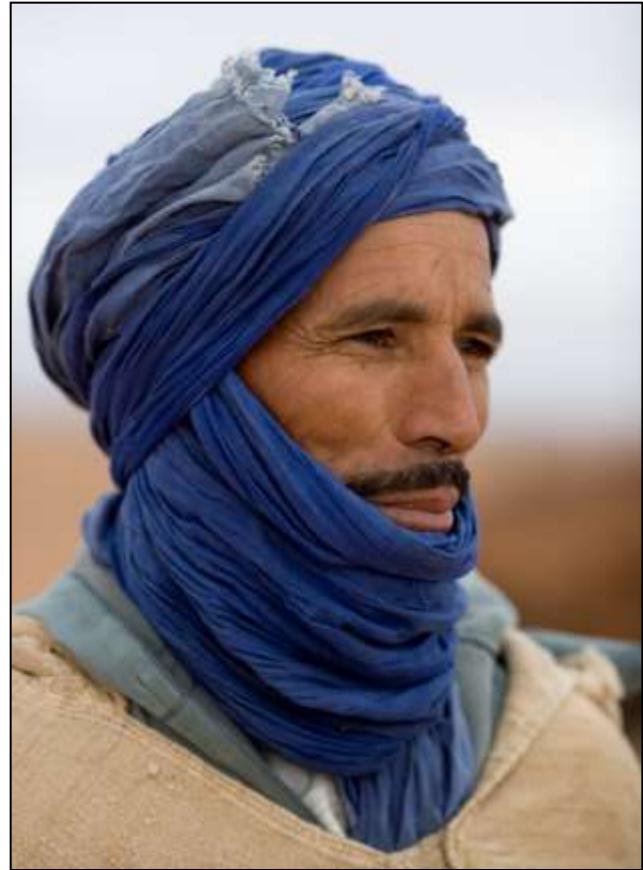
Izvor: <http://upoznajtesvijet.weebly.com/blog>

Hamiti:

- Stariji sloj, mješavina bjeloputih i tamnoputih
- Planine Atlasa i središnje Sahare
- U Etiopiji izmješani s crncima i semitima
- Berberi i Tuarezi
- Egipćani i Somalci

Semiti:

- Uglavnom Arapi
- Stočari, pokretni i bolje organizirani, nametnuli kulturu i vjeru

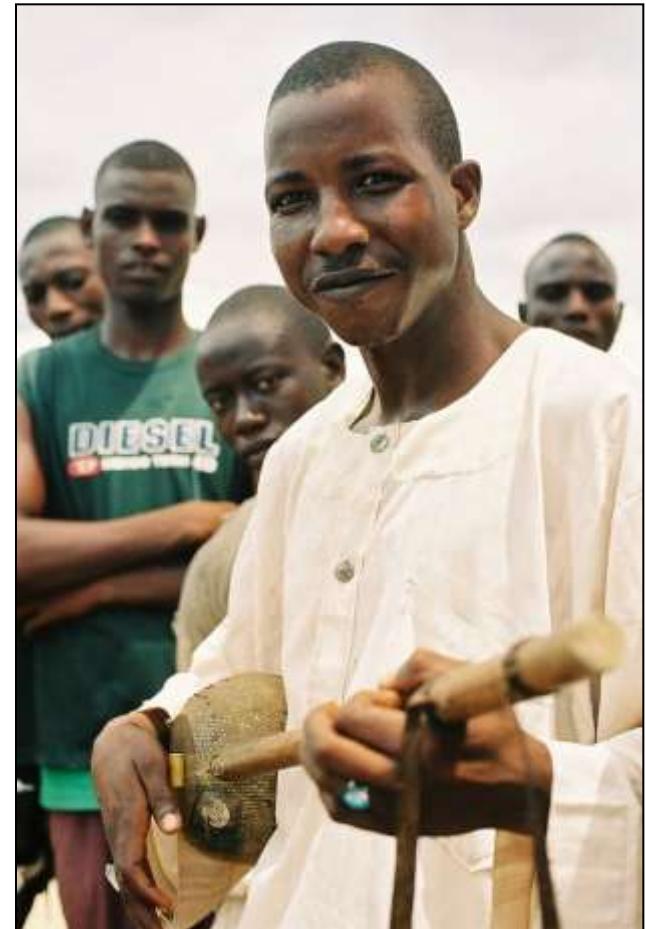

Berber

Izvor: [http://www.originalsurfmorocco.com/
blog/imazigh-berber-people/](http://www.originalsurfmorocco.com/blog/imazigh-berber-people/)

Sudanidi:

- Zapadna Afrika i sjeverno od crte Kamerun – Victoria.
- Brojna plemena.
- Najveća gustoća uz obale Gvinejskog zaljeva gdje je bilo i najmanje miješanja s ostalim rasama.
- Hausa, Songa.
- Središnji i istočni Sudanci (Kamerun, SAR, središnji Kongo, Južni Sudan).

Pripadnik naroda Hausa

Izvor: [http://www.originalsurfmorocco.com
/blog/imazigh-berber-people/](http://www.originalsurfmorocco.com/blog/imazigh-berber-people/)

Bantuidi:

- Na istočnoafričkom jezerskom području jaki hamitski utjecaji, zemljoradnja i jako stočarstvo – stoka mjerilo bogatstva
- Mješanje brojnih plemena (Buganda, Kikuju, Vemba i dr.) – jezik *swahili*
- Zapadna i središnja Afrika – prašumska izoliranost, prašumski starosjedilački zemljoradnici
- Južni Bantuidi: pašnjačko stočarstvo, manje zemljoradnja, jaki kolonijalni utjecaji
- Zulu, Svazi, Kafra

Pripadnik naroda Zulu

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Zulu_people

Negroidne skupine

- Pigmeji: lovci i sakupljači, patuljaste građe (oko 150 cm u prosjeku)
 - oko ekvatora u zavali Konga između 6° N i 6 °S
- San: lov i stočarstvo, zemljoradnju ne poznaju
 - dio Kalaharija, SI Namibija, južna Angola
- Khoi: nomadi u najsušim dijelovima Namibije
- Niloti (Masai)

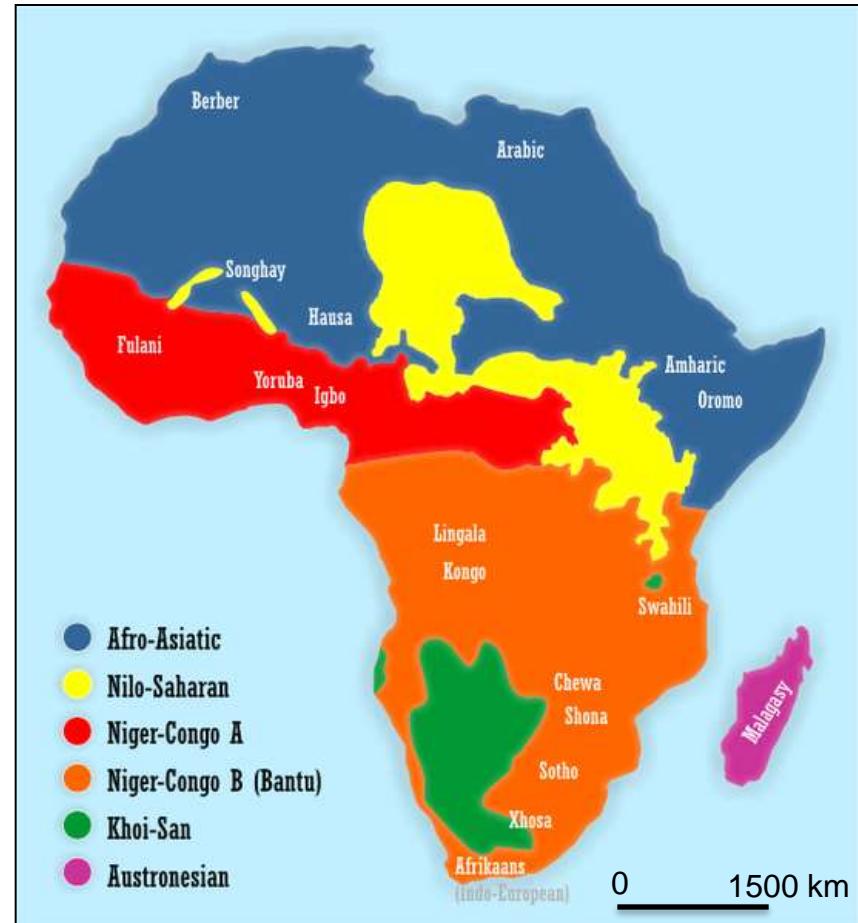
Malajo-polinezijci: (Malgašani) na Madagaskaru

Indoeuropljani: Englezi, Buri; Kapland, dijelovi JAR-a

Različitost jezika

- > 2000 jezika u pedesetak većih jezičnih skupina jezične porodice:

- afroazijska
- nilotska
- niger-kordofanska
(kongoansko-kordofanska)
- khojsanska,
- ostali jezici
- + europski jezici

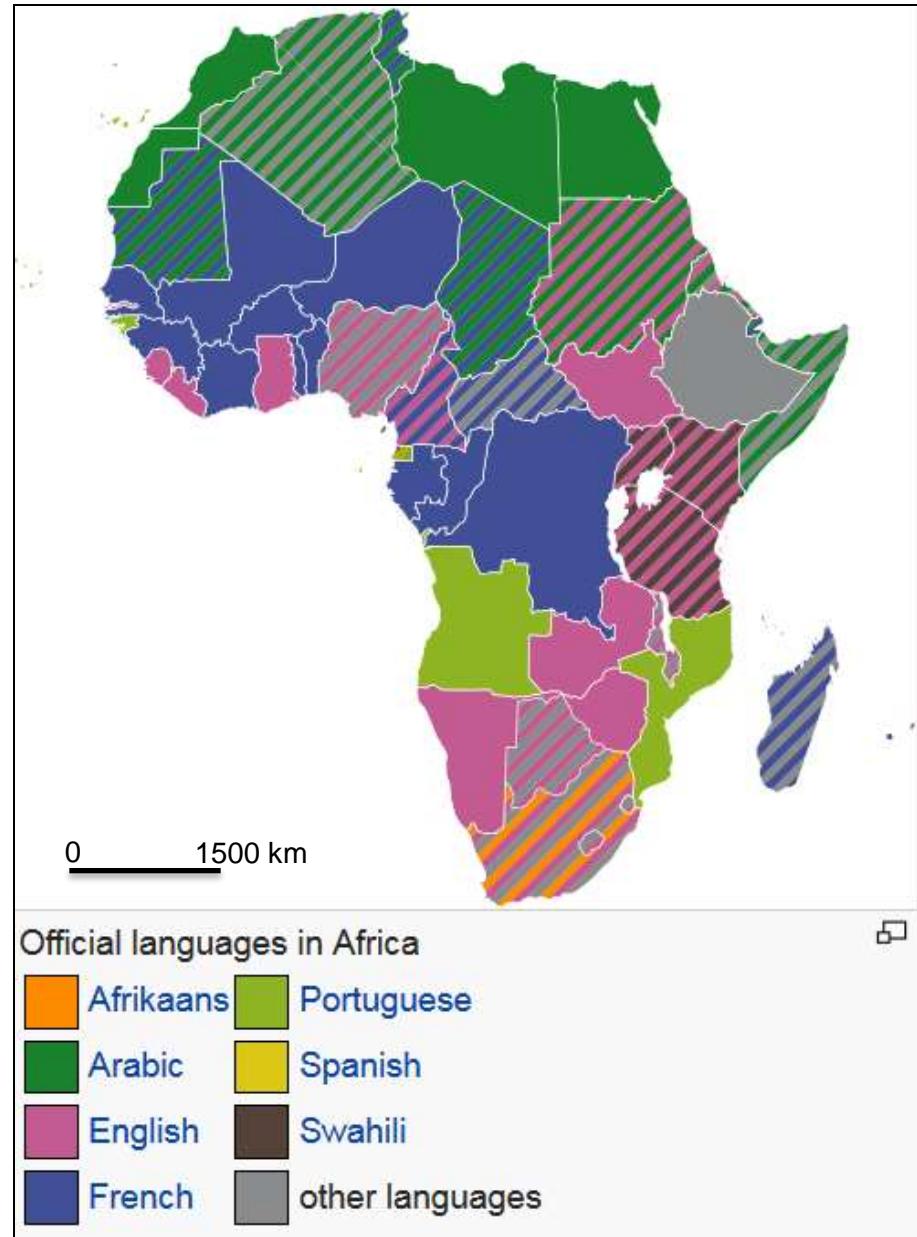

Rasprostranjenost glavnih jezičnih skupina u Africi

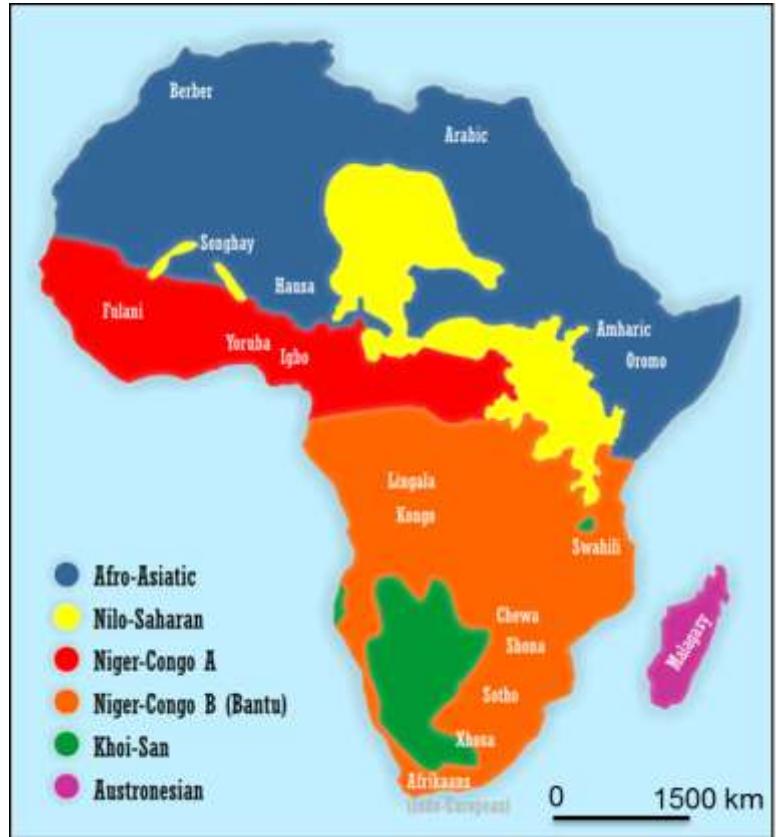
Izvor: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:African_language_families_en.svg

Službeni jezici u Africi

- Rasprostranjenost službenih jezika posljedica je kolonijalne ostavštine
- U subsaharskoj Africi dominiraju europski jezici: engleski, francuski i portugalski
- Sjever Afrike: arapski jezik
- Nakon osamostaljenja neke zemlje uvode tradicionalne domorodačke službene jezike
- Južnoafrička Republika ima 11 službenih jezika

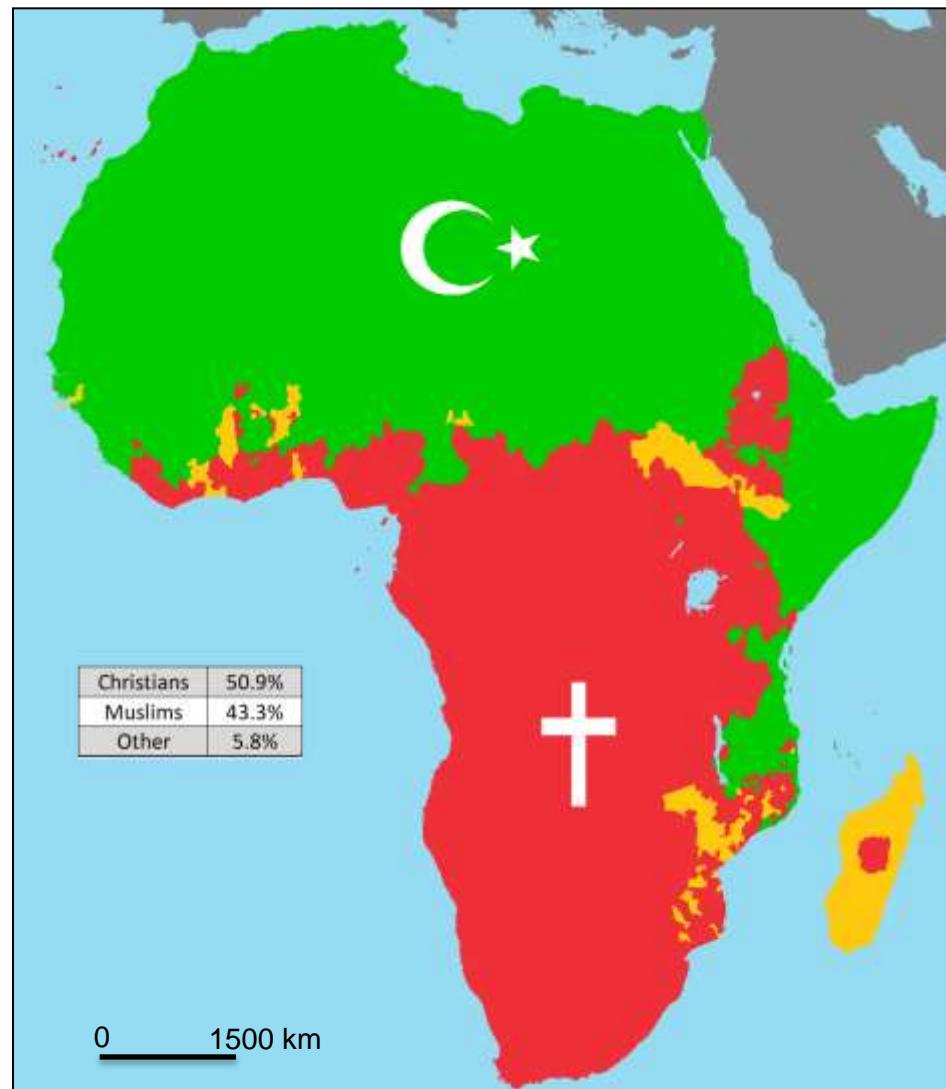
- Na sjeveru i sjeveroistoku jezici semitsko-hamitske grupe (arapski se raširio od 7. do 9. st.)
- Klik jezici: pucketavi khoi (hotentotski) i san (bušmanski) jezici
- Ostali jezici: Nilotski, mješoviti: negro-portugalski, broken-English, kitchen-kafir, afrikaans, ostali europski i azijski jezici
- Pismenost: velik broj zemalja preko 70 % nepismenih, mali broj visokih učilišta; kolonijalno nasljeđe

Izvor: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:African_language_families_en.svg

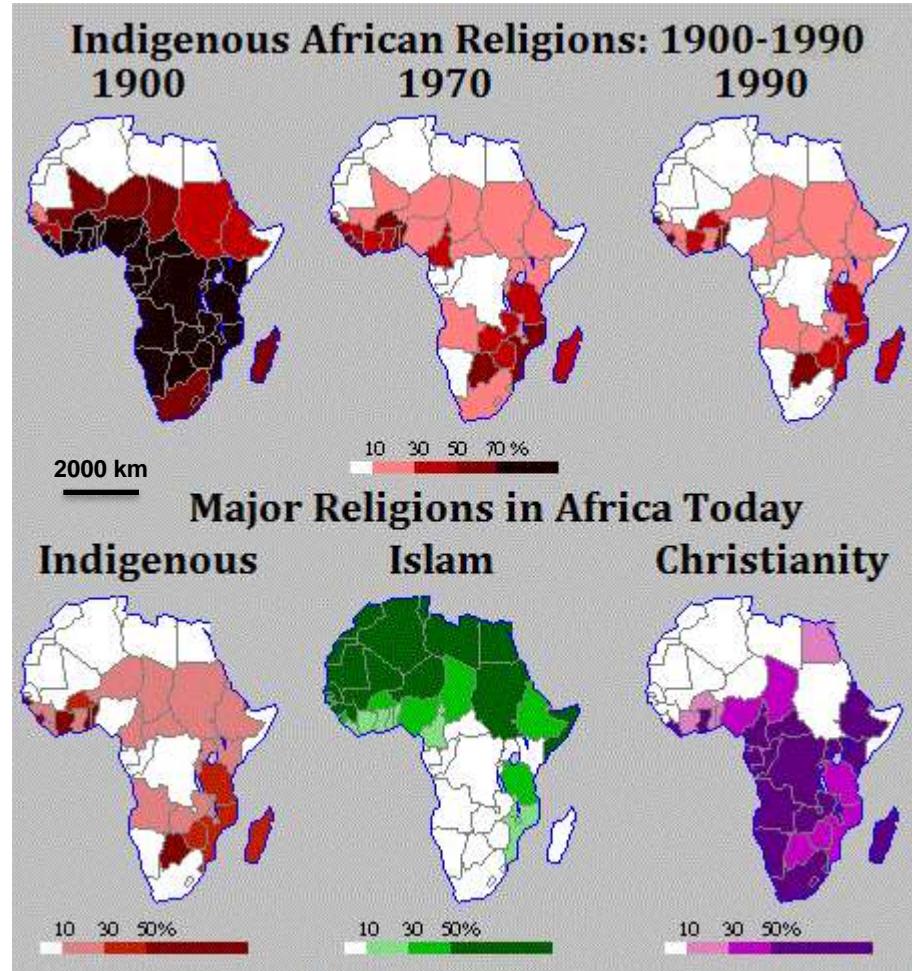
Vjerska složenost

- Katoličanstvo
- Islam
- Protestantizam
- Neovisne afričke crkve
- Tradicionalna vjerovanja
- Hinduizam
- Budizam

Izvor: <http://brilliantmaps.com/simple-africa-religions/>

- U sjevernoj Africi raširen je islam, a rano kršćanstvo očuvalo se samo u koptskoj kršćanskoj crkvi u Etiopiji i Egiptu.
- U ostaku Afrike europski misionari raširili su kršćanstvo, podjednako protestantsku i rimokatoličku vjeru.
- Malen je udio sljedbenika tradicionalnih vjera, ali su neki oblici tradicionalnih vjerovanja uklopljeni u svakodnevni život velikog dijela Afrikanaca.

Promjena raspodjele glavnih religija na afričkom kontinentu u 20. st.

Izvor: <https://www.pinterest.com/pin/504825439454661871/>

Naselja

- Tradicionalna i suvremena, ovise o klimi, građevinskom materijalu i položaju
- Tradicionalna:
obiteljske grupe koliba, grupe naselja plemena

Kraal

Tipovi naselja

Sojenice uz Gvinejski zaljev

Izvor: <http://www.architectureindevelopment.org/project.php?id=81#!prettyPhoto>

Nizinska naselja ribara i trgovaca u
porječju Konga

Izvor: <http://www.ceder.net/pictures/view.php?SetId=45>

Šatori i ilovasto-pleterske kolibe

Izvor: http://moroccanmaryam.typepad.com/my_marrakesh/2008/04/zagora-and-a-de.html

Kameni gradovi na riječnim terasama uz rijeku Niger

Izvor: <https://notesfromcamelidcountry.net/tag/niger-river-boats/>

Tvrđavska (akropolska) naselja

Izvor: <http://searchoflife.com/the-citadel-of-great-zimbabwe-2014-02-18>

Izvor: <http://lunaticoutpost.com/thread-669692-post-12679128.html#pid12679128>

- *Kraal*: kružno poredane nastambe pokretnih naselja oko mesta za stoku, po redu (starost, status) ili u većim naseljima do nekoliko tisuća stanovnika oko kolibe i dvorišta poglavice.

- Stari gradovi su nasljedje kultura – egipatske, feničke, grčke i rimske kulture (Memfis, Giza, Kairo, Aleksandrija, Kartaga, Tripoli...)

Aleksandrija (Egipat)

Izvor: <http://www.planetware.com/tourist-attractions-/alexandria-egy-alex-alex.htm>

Kartaga (Tunis)

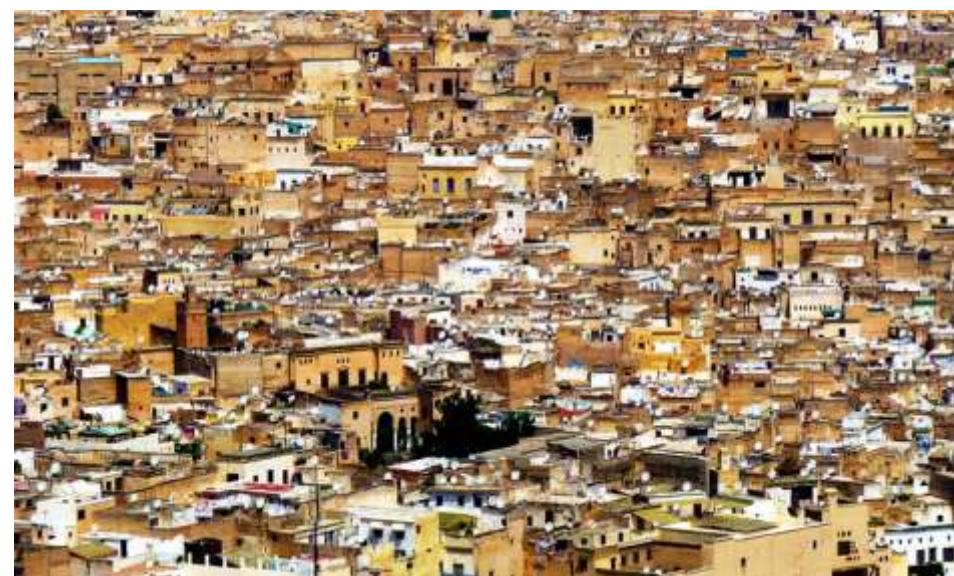
Izvor: <https://holycrossbookstore.com/blogs/blog/19397891-saint-of-the-day-the-miracle-of-carthage>

- Gradovi islamske kulture

Kairouan (Tunis)

Fes (Maroko)

Izvor: <http://blog.kudoybook.com/kairouan/>

Izvor: <http://www.escapisttraveller.com/fes-morocco/>

- Gradovi kršćanske kulture (etiopski gradovi)

Katedrala Sv. Jurja u Adis Abebi

Izvor: <http://wikimapia.org/92386/St-George-s-Cathedral>

- Gradovi trgovačke tradicije (Timbuktu, Agadez, Kano, luke Istočne Afrike)

Agadez (Niger)

Izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki/Agadez>

Mombasa (Kenija)

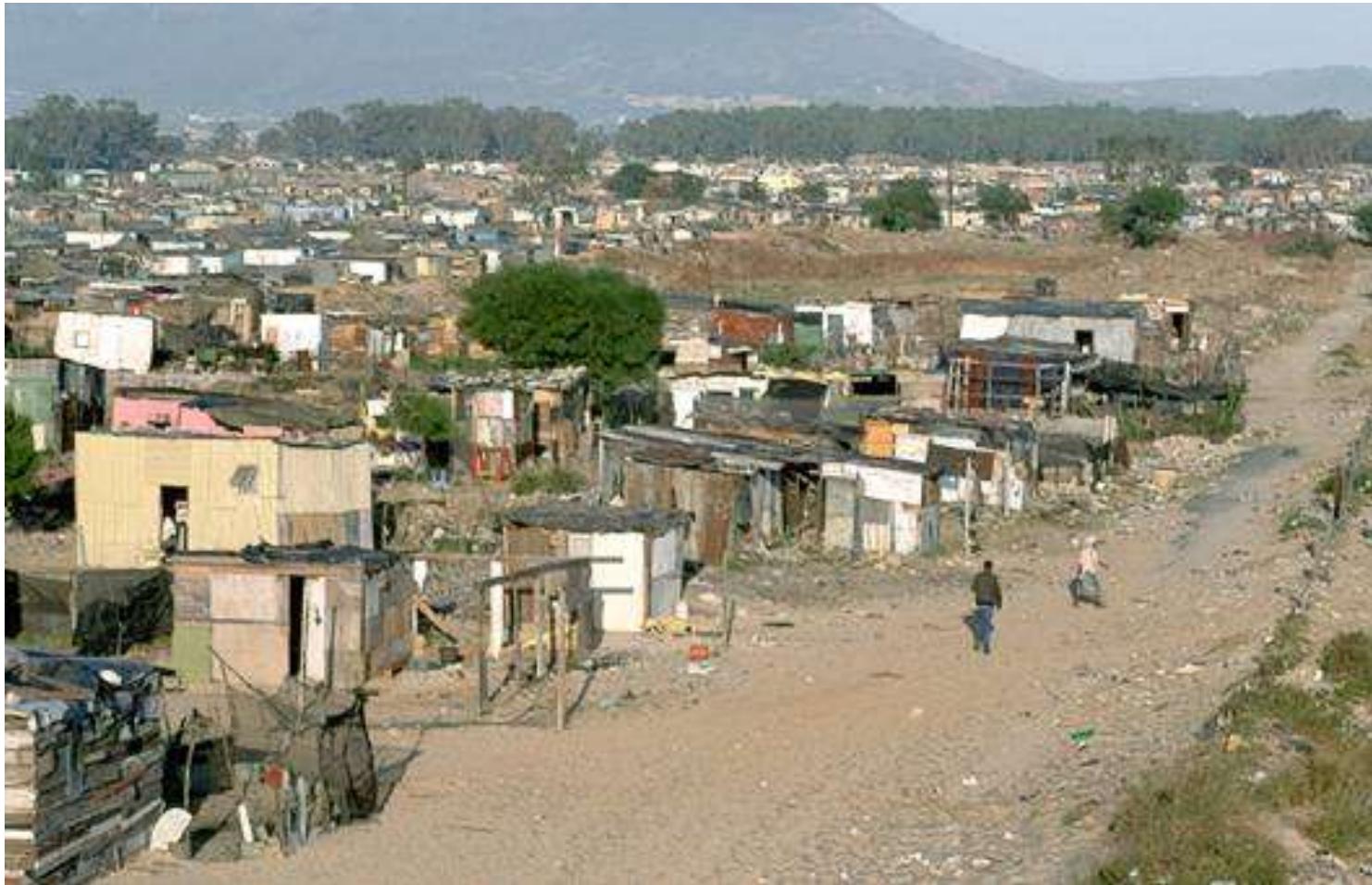

Izvor: <http://www.capitalfm.co.ke/lifestyle/tag/mombasa/>

Moderna naselja

- Postkolonijalno razdoblje mijenja stare gradove.
- Uglavnom su ih osnovali europski osvajači, najprije na obalama, a potom i u unutrašnjosti.
- Novi gradovi najprije nastaju u Južnoj Africi kao trgovački, rudarski, privredni centri, luke i sl., a kasnije po cijeloj Africi.
- U novije vrijeme zbog nafte (Hassi Mesaud, In Amenas i dr.) i uranija (Zuoeratte, Mauret. i Arlit, Niger).
- Sezonska naselja za vrijeme velikih poljodjeljskih radova (Atar, Faja – datulje u Sahari).
- Suvremeni gradovi; u predgrađima često slamovi (*shanty towns, bidonvilles*).

Shanty Town u Južnoj Africi

Izvor: <http://wilsonsclass.blogspot.hr/2008/10/shanty-towns.html>

Johannesburg – središnja poslovna zona (CBD)

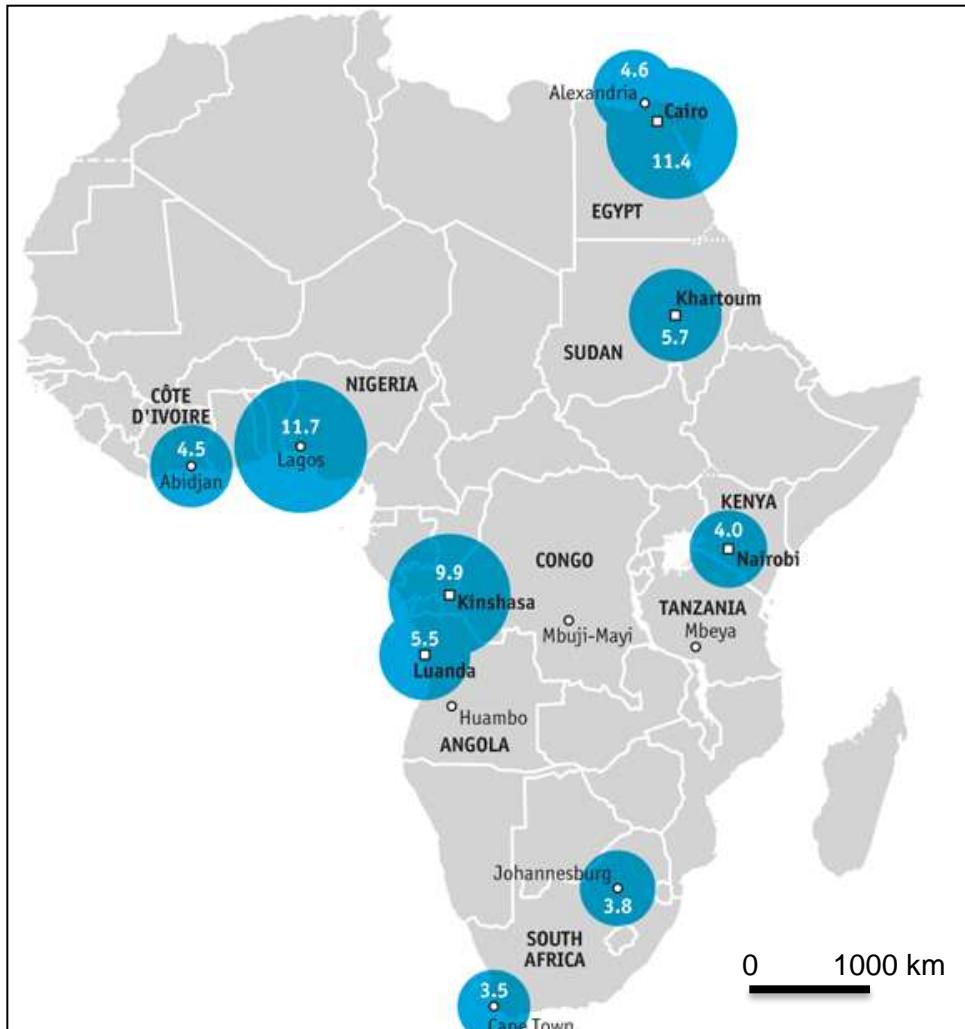
Izvor: <https://www.accessmba.com/johannesburg/index.html>

Urbanizacija

- Kontinent s najbrže rastućom urbanom populacijom u svijetu.
- Nagli porast udjela urbanog stanovništva nakon završetka kolonijalnog razdoblja.
- Rast novih glavnih gradova; razvoj asimetričnih urbanih sustava.
- Zemlje s visokim indeksom urbane primarnosti.
- Urbana eksplozija; prenapučenost gradova; razvoj *squatter* naselja.

Godina	Udio urbanog stanovništva (%)
1950.	14,9
1955.	16,6
1960.	18,6
1965.	20,9
1970.	23,2
1975.	25,3
1980.	27,5
1985.	29,6
1990.	31,9
1995.	34,6
2000.	37,1
2005.	39,7
2010.	42,4
2015.	45,1

- Danas pedesetak gradova ima milijun i više stanovnika, od kojih je njih deset u Nigeriji.
- Najveći: Lagos (12 mil. st.), Kairo (11,5 mil. st.) i Kinshasa (10 mil. st.).
- U svim gradovima s više od sto tisuća stanovnika živi samo jedna četvrtina stanovništva Afrike.

Izvor: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2013/01/daily-chart-2>

Kairo

Izvor: http://www.nationsonline.org/oneworld/map/google_map_Cairo.htm

Lagos

Izvor: <http://dailypost.ng/2016/08/19/lagos-third-worst-city-live-economist/>

- Konurbacije – nastaju povezivanjem velikih gradova
- U Egiptu (12 gradova s više od 7 mil. st.); u rudarskom dijelu JAR-a oko Johannesburga itd.
- Bogati rudarski gradovi (Mauritanija, Libija) i neki novi glavni (Gaborone, Nouakschott) ili turistički i mondani (Sun City u JAR-u) imaju standard razvijenih zemalja Zapada.

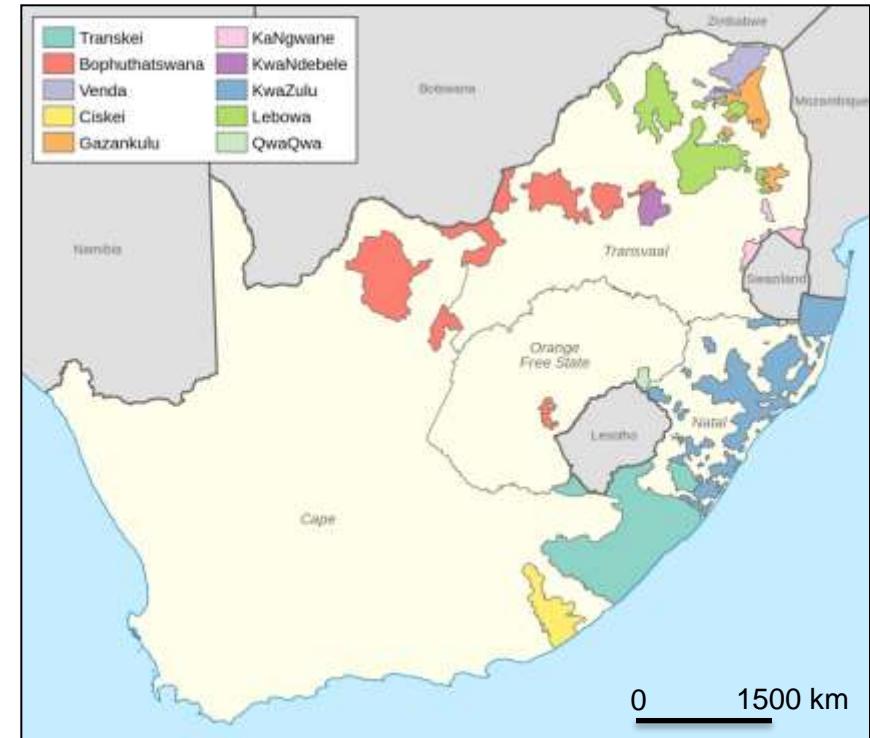
Sun City (JAR)

Izvor: http://www.places.co.za/html/sun_city_resort.html

Rezervati

- Područja za domorodce, posljedica rasizma kako crnci ne bi naselili područja zauzeta od bijelih farmera i kompanija (JAR, Rodezije, Bocvana, Kenija), danas ukinuti.
- U JAR-u je 1936., kad je i osnovana, 80 % pučanstva dobilo tek 8 % zemlje.
- Prenapučenost, uništavanje zemlje i vegetacije, erozija, onečišćenje, socijalni poremećaji i sukobi.

Bantustani u JAR-u krajem 1980-ih

Suvremeni problemi stanovništva

- Velike razlike u rješavanju problema između razvijenih i nerazvijenih afričkih zemalja.
- Teško je osigurati osnovne potrebe stanovništva (pitku vodu, hranu i prikladno stanovanje).
- Poteškoće sa školovanjem i zapošljavanjem.
- Mnogo siromašnih.
- Zbog porasta stanovništva i nerazvijene poljoprivrede, prečesto ovisne o prirodnim ritmovima.
- Afrika početkom 21. stoljeća proizvodi manje hrane po stanovniku nego sredinom 20. stoljeća.
- U većini zemalja više od polovice stanovništva živi na selu i ovisi o poljoprivredi.